

N:o 75.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 11 Maj 1888.

— — — — Andra Kammaren den 11 — —

Riksdagens skrifvelse till fullmäktige i riksbanken, angående uppförande å Helgeandsholmen af tvenne skilda byggnader för Riksdagen, riksbanken, riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen m. m.

(Sammansatta stats- och bankouts-kottets utlåtande n:o 5.)

Till fullmäktige i riksbanken.

Uti en inom Riksdagen väckt motion har föreslagits, att Riksdagen måtte besluta,

1:o) att en för inrymmande af Riksdagen, riksbanken, riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen afsedd byggnad må uppföras å vestra delen af Helgeandsholmen;

2:o) att för detta ändamål å extra stat bevilja ett anslag, stort sjuttonhundrafemtio tusen kronor, att utgå med 250,000 kronor årligen under 7 år (1888—1894), och tilläggas fonden för nytt riksdagshus;

3:o) att såsom godtgörelse för upplåtelse af tomt å Helgeandsholmen för den del af ofvan omförmälda byggnad, som vore afsedd att inrymma riksbanken, äfvensom för uppförande af ifrågavarande del af byggnaden, må af riksbankens medel till fonden för nytt riksdagshus öfverlemnas ett belopp af sjuttonhundrafemtiotusen kronor, äfven-

som att efter samma byggnadsarbetes fullbordande dispositionsrätt öfver riksbankens nuvarande tomter med derå befintliga byggnader må tilläggas statsverket;

4:o) att af tillgångarne i fonden för nytt riksdagshus äfven må utgå *dels* de belopp, som kunde i vederbörlig ordning varda bestämda att erläggas i lösen för bazarbyggnaden å Norrbro och den i Norrström utmed Helgeandsholmens norra strand befintliga tvättinrättningen, *dels* intill ett belopp af högst 990,000 kronor kostnaden för uppförande af nytt hofstall å artilleriplanen äfvensom af högst 80,000 kronor för uppförande eller anordnande på annat sätt af ett vaktstall i kongl. slottets närhet, *dels ock* de till sammanlagdt 55,000 kronor beräknade kostnaderna för ersättande af det för landtförsvarets behof disponerade förra artilleristallet vid Artilleriplanen och för inlösen af byggnaderna å egendomen n:o 6 i kvarteret Bodarne;

5:o) att totalbeloppet af kostnaderna för hela byggnadsföretaget och dermed sammanhängande utgifter *icke* må öfverskrida den behållning, som uppstode å fonden för nytt riksdagshus, sedan förutnämnda anslag blifvit beviljade;

6:o) att de besparingar i åtskilliga af de beräknade utgiftsbeloppen, hvilka otvifvelaktigt kunde åstadkommas genom goda anordningar och ett sorgfälligt utförande af byggnadsföretaget, må till statskassan återföras;

7:o) att byggnaden, som skulle uppföras i enlighet med genom bankofullmäktiges och fullmäktiges i riksgäldskontoret försorg upprättade och af dem gillade ritningar, skulle vara fullt färdig inom utgången af år 1895;

8:o) att artilleriplanen, eller den del af artillerigården, som vore belägen emellan Riddare-, Artilleri-, Kaptens- och Sibyllegatorna, äfvensom erforderlig del af tomten n:o 6 i kvarteret Bodarne må, efter afördjande af det å artilleriplanen befintliga förra artilleristallet, disponeras för uppförande af nytt hofstall, med rätt för Kongl. Maj:t att, för beredande af tjenligare byggnadsplats för hofstallanläggningen, med Stockholms stad träffa uppgörelse om utbyte af det för ändamålet erforderliga jordområde mot vederlag antingen af annan mark vid artilleriplanen eller ock, efter skeende uppskattning, af motsvarande del af myntverkets till gata afsedda tomt;

9:o) att Riksdagens och riksgäldskontorets nuvarande hus må efter Riksdagens och riksgäldskontorets afflyttning från desamma disponeras för inrymmande deri af sådana statens embetsverk, hvilka saknade egen lokal.

Efter att till en början erinrat om Kongl. Maj:ts till senaste Riksdag aflåtna proposition af hufvudsakligen samma innehåll som förevarande förslag och om de enligt motionärens åsigt mest verkande orsaker till att denna proposition icke blef af Riksdagen bifallen har motionären till stöd för sin framställning anført, att derest man granskade de kostnadsberäkningar öfver Helgeandsholmens ordnande och bebyggande på sätt som nu vore i fråga, hvilka beräkningar blifvit på föranstaltande af 1883 års komité för utredning angående byggnadsplatser för nytt riksdagshus och ny riksbank m. m. af sakkunnige och erfarne män uppgjorda, skulle man genast finna, att beloppen ingalunda behöfde ökas, utan att tvärt om minskning deri borde kunna åstadkommas, alldenstund beräkningarna grundats på mycket högre pris å så väl materialier som arbete, än som nu vore gällande. Man hade kalkylerat rundligt, just för att kostnaderna *icke* skulle behöfva öfverskrida de beräknade beloppen. Visserligen vore den summa, som erfordrades för inlösen af bazarbyggnaden, ännu icke möjlig att till bestämd siffra uppgifva, men då den blifvit beräknad till 250,000 kronor, torde man väl icke befara att synnerligen mycket hafva miss-tagit sig. Skulle mot förmodan bazarbolaget icke anse sig tillfredsstäldt med denna summa såsom godtgörelse för ett frivilligt afstående af bazaren, utan staten sålunda nödgas att expropriera densamma, så torde expropriationen dock icke böra företagas förr än efter omkring sex års förlopp. Vid denna tidpunkt kunde icke samma höga beräkningsgrunder vara gällande som nu, ty det vore oundvikligt, att den minskning af trafiken i bazarbodarna, som förorsakades dels genom olägenheterna af byggnadsarbetet och dels derigenom, att en stråkväg öppnades vid holmens vestra ända, då Drottninggatan medelst broar förbundnes med Mynttorget, måste menligt inverka på frekvensen i bazarens butiker, så att dessa följaktligen icke kunde undgå att falla i värde. Vid beräkning af den summa, som skulle komma att framgå af en möjligen förekommande expropriation, finge man icke förglömma en omständighet, som under frågans behandling i Första Kammaren förra året af en talare framhållits, nemligen att bazarbolaget hade att uppbära ersättning blott för sjelfva byggnaderna, men icke för platsen, och att de inkomster, bolaget hade, vore inkomster af byggnaderna *jemte* tomten, men hvad det skulle hafva betalt för vore sjelfva byggnaderna *utan* tomt.

Det oafvisliga behovet af ett nytt riksdagshus, tillräckligt och lämpligt för sitt ändamål, der ej heller riksdagsledamöternas helsa äfventyrades, ansåge motionären för hvar och en så klart, att mycket

ordande derom kunde synas obehöfligt, synnerligast som flere föregående Riksdagar på det mest talande sätt bevisat tillvaron af detta behof genom att afsätta så stora belopp för uppförande af nytt riksdagshus, att hvad som ytterligare kunde vara nödigt att af statsmedel dertill anslå, inskränkte sig till en jemförelsevis liten summa, hvilken icke på ens nämnvärdt sätt kunde komma att tynga på budgeten. Deremot ville det synas motionären, som om det lika trängande behovet af nytt riksbankshus, beläget på en för bankrörelsen fördelaktig plats och inrymmande tillräckliga och tidsenliga lokaler, icke blifvit af Riksdagen så beaktadt, som Riksdagens skyldiga omtanke om riksbankens bästa väl måtte anses kräfva, hvarför motionären vågade fästa Riksdagens synnerliga uppmärksamhet derpå, att ett längre kvarhållande af riksbanken på dess numera särdeles olämpliga plats, sedan hufvudstadens handel och rörelse väsentligen dragits åt annat håll, måste vara af skadlig inverkan för bankens verksamhet, samt att de lokaler, i hvilka riksbanken vore inrymd, redan länge varit synnerligen otjenliga och otillräckliga, i följd deraf att rörelsen vuxit och tidsförhållandena framkallat nya anordningar vid allmänhetens betjenande. Den trafikerande allmänhetens berättigade anspråk kunde lika litet af riksbanken som af andra allmänna inrättningar i längden lemnas utan afseende, och det kunde ju icke bestridas, att anspråken vore berättigade, då man fordrade, att nationalbankens hufvudkontor icke allenast skulle vara centralt beläget, utan ock att dess lokaler skulle vara för den trafikerande allmänheten lätt tillgängliga äfvensom rymliga, ljusa, sunda och i öfrigt för sina olika ändamål fullt lämpliga. De nuvarande riksbankshusen, belägna i sydöstra hörnet af Stockholms äldsta stadsdel, inklämda mellan tvenne smala och mörka gränder och till följd af dålig byggnadsgrund ganska bristfälliga, hade redan för länge sedan varit för bankens ändamål alldeles olämpliga, hvarom man lätt öfvertygade sig, derest man på stället undersökte förhållandena. Man skulle då finna, att ingendera af bankhusens bottenvåningar varit möjlig att använda till sådana lokaler, som af allmänheten mest trafikerades, enär med undantag af vaxlingskassorna alla expeditjonslokaler måst förläggas två trappor upp. Att tillträdet till bankens öfre våningar vore för allmänheten synnerligen besvärligt, det vore nog bekant för hvar och en, som passerat bankens inkrånglade trappor, men deremot undginge det måhända mången, att bankhusens inre olämpliga indelning gjorde det fullkomligt omöjligt att der vidtaga så förståndiga och praktiska anordningar, som vore oundgängligen nödvändiga, dels för att kunna på ett tillfredsställande sätt betjena allmänheten och dels för

att kunna åvägabringa nödigt sammanhang mellan de olika expeditionslokalerna m. m. Följderna af en möjligen inträffande eldsvåda i de nuvarande bankhusen skulle kunna blifva enormt förlustbringande för svenska staten, och den otillräckliga trygghet, som säkerhetshvalfven der innebure, vore äfven högst anmärkningsvärd.

Motionären har derefter redogjort för huru vid jemförelse emellan de platser, som kunde ifrågakomma att användas till byggnadstomter för nytt riksbanks- eller nytt riksdagshus, Helgeandsholmen måste anses vara den till båda dessa byggnader mest lämpliga.

De praktiska fördelar, hvilka Helgeandsholmen erbjöde för ifrågavarande ändamål framför hvarje annan plats, vore, enligt motionärens förmenande, lätt insedda, om man blott besinnade, att denna holme vore den mest centrala punkt i hela Stockholm, och att den derjemte, ehuru belägen i hjertat af hufvudstaden, likväl vore oberörd af dess *störande* trafik, samt dess läge vore sundt, fritt och ljusst.

All anledning syntes motionären därför vara att lifligt önska frågans lösning på det föreslagna sättet, hvilket borde så mycket lättare nu kunna ske, som, enligt hvad motionären ville söka visa, några ekonomiska hinder icke uppreste sig deremot.

Man borde icke förbise, att frågan nu hufvudsakligen gälde användning af de summor, som redan blifvit för ändamålet anslagna, hvilket ju icke kunde hafva något ofördelaktigt inflytande på den ekonomiska ställningen i landet utan snarare tvärt om. Den jemförelsevis anspråkslösa summa, som nu begärdes i årligt anslag under loppet af sju år till fyllnad i det erforderliga totalbeloppet, vore icke af den betydighet, att den kunde anföras såsom giltigt skäl *mot* förslaget.

De medel, som riksbanken hade att använda för ändamålet, kunde tagas i anspråk, utan att den ringaste minskning af bankens rörelsekapital eller den s. k. bankovinsten behöfde ifrågakomma, enär summan länge stått disponibel för inlösen af gamla, helt visst för länge sedan försvunna sedlar. Ej heller finge man förbise det förhållandet, att frågan gälde icke allenast att bereda rum åt Riksdag och riksbank, utan äfven att skaffa egna lokaler åt de rikets embetsverk, hvilka nu vore inrymda i privata hus i hufvudstaden, men hvilka kunde och borde erhålla sina lokaler i det nuvarande riksdagshuset, då det en gång blefve dertill ledigt.

Oaktadt det städse vore önskligt och behöfligt att iakttaga sparsamhet med statens medel, ansåge motionären, att, då det nu gälde att för en oberäkneligt lång framtid tillförsäkra Riksdagen, riksbanken

och åtskilliga rikets embetsverk välbelägna och ändamålsenliga arbetslokaler, man icke borde vid valet af byggnadsplats föredraga en mindre lämplig men något billigare framför den ojemförligt bästa.

De af 1883 års byggnadskomité framlagda, utaf sakkunnige män uppgjorda kostnadsberäkningar för ifrågavarande byggnad å Helgeandsholmen upptoge följande summor:

Planering af mark och grundläggning för riksdagshuset	kr.	482,700:	—
Uppkörsväg till huset	»	47,280:	—
Ordnande af stränderna	»	759,630:	—
Den omgifvande markens ordnande	»	110,750:	—
Oförutsedda utgifter m. m. omkring 15 procent	»	209,640:	—
		<hr/>	
		Kronor	1,610,000: —

Härtill kommer <i>dels</i> kostnaden för grundläggning för den för riksbanken afsedda tillbyggnad	kr.	175,000:	—
<i>dels</i> kostnaderna för nya broar till holmen, nemligen:			
Ny bro öfver stallkanalen	kr.	60,000:	—
Ny bro i Drottninggatans förlängning	»	160,000:	—
		<hr/>	
		Kronor	220,000: —

Oförutsedda utgifter m. m. 15 procent	kr.	33,000:	—	»	253,000:	—
Kostnaden för uppförande af riksdags- och bankhuset	»	2,922,500:	—			
Kostnaden för ett nytt hofstall å artilleriplanen	»	990,000:	—			
och för ett vaktstall i slottets närhet	»	80,000:	—			
Ersättande af det för landtförsvarets behof disponerade förra artilleristallet vid artilleriplanen och för in- lösen af egendomen n:o 6 i kvarteret Bodarne	»	55,000:	—			
Inlösen af bazarbyggnaden å Norrbro	»	250,000:	—			
Till inlösen af tvättinrättningen vid Norrström m. m. för utjemning af summan	»	64,500:	—			
		<hr/>				
		Kronor	6,400,000:	—		

Uti dessa summor kunde, enligt motionärens förmenande, otvifvelaktigt minskning åstadkommas, derest byggnadsföretagets utförande, såsom med säkerhet kunde antagas, blefve väl ordnad och sorgfälligt öfvervakadt samt anförtrodt åt skickliga och samvetsgranna män. *Under alla förhållanden borde totalsumman icke få öfverskridas, utan af Riksdagen fastställas såsom maximum, för hvilket det hela skulle vara fullbordadt inom omkring sju år, från den dag, ritningarna blifva af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret godkända.*

De summor, hvilka redan blifvit af Riksdagen afsatta för ändamålet, uppginge vid innevarande års slut med derå upplupna räntor till .....

kr. 2,900,000: —

Riksbanken hade likaledes för ändamålet afsatt .....

» 1,000,000: —

Det vore emellertid beräknadt, att riksbankens hus, om det uppfördes på Bergstrahlska husets tomt, skulle komma att kosta minst 2,500,000 kronor. Utan att ifrågasätta att riksbanken skulle bidra med ett så högt belopp, funnes dock skäl för att bidragssumman kunde närma sig detsamma, då banken finge sitt hus uppfördt på den för banken vida värdefullare platsen å vestra delen af Helgeandsholmen, hvadan riksbanken torde af sådana medel, som blifvit afsatta för inlösen af gamla sedlar, men hvilka medel för nämnda ändamål numera sannolikt icke behöfde tagas i anspråk, ytterligare bidra med .....

» 750,000: —

Alltså skulle det hela, som behöfde begäras i anslag, utgöra 250,000 kronor per år under loppet af 7 år eller .....

» 1,750,000: —

Kronor 6,400,000: —

Det vore likväl ett stort misstag, i fall man ansåge sig icke hafva vunnit mer med förbrukningen af ofvanstående summa än nytt riksdags- och bankhus, ty värdet af de egendomar, som härigenom kunde disponeras för andra ändamål, måste frändragas summan, nemligen:

värdet af det gamla riksdagshuset .. kr. 800,000: —

af riksgäldskontoret .. » 245,000: —

och af riksbankens bägge hus .. » 500,000: —

kr. 1,545,000: —

Alltså behöfde för nya riksdags- och riksbankshuset i verkligheten utgifvas blott .....

kr. 4,855,000: —

Bankofullmäktige, under ärendets förberedande handläggning inom Riksdagen hörde angående behovet af ny riksbanksbyggnad, hafva deröfver afgifvit följande yttrande:

» Fullmäktige hafva vid flera särskilda tillfällen framhållit behovet af en ny och tidsenlig lokal för riksbanken. Senast har saken varit

föremål för fullmäktiges behandling, då de under den 16 februari 1886 till bankoutskottet i ämnet afläto en skrifvelse, ur hvilken fullmäktige nu tillåta sig att meddela följande:

Den nuvarande banklokalens otjenlighet för sitt ändamål har så många gånger blifvit af fullmäktige framhållen, att särskildt yttrande derom numera knappast kunde vara nödigt, så vida icke i följd af den långa tid, under hvilken frågan om nytt bankhus fått förblifva olöst, dels behovvet blifvit ännu mera trängande än förr, dels ock möjligen en och annan anmärkning kunnat falla i glömska.

Att behovvet för hvarje år måste blifva allt mer oafvisligt är en gifven följd bland annat deraf, att den grund, å hvilken huset är byggt, med hvarje år gifver efter. I samma mån nemligen som de till grund använda pålarne i och med vattnets sjunkande blifva i sina öfre delar utsatta för luftens inverkan, måste sättningar och sprickor uppkomma i murarne. Sådana hafva också uppstått och utvidgats och i trots af de reparationer, som årligen företagas, uppkomma i hvalfven allt flere och större remnor, hvilka i vissa fall kunna göra deras bärförmåga osäker och husets soliditet tvifvelaktig samt naturligtvis måste öka faran vid en eldsvåda. Redan en flyktig blick på murarne kan härom öfvertyga.

Härtill kommer att de lokaler, som äro belägna på nedra botten, äro dels trånga, dels mörka och fuktiga och i följd deraf såsom expeditionslokaler icke blott otjenliga, utan rent af skadliga för helsan. Att utvidga dessa eller i dem åstadkomma tjenlig luftvexling låter sig svårligen göra ej ens med stora kostnader.

Förvaringsrummen ligga spridda i olika delar af den vidlyftiga bankbyggnaden, hvarigenom de expeditioner, vid hvilka besök i dessa rum äro nödvändiga, i hög grad fördröjas och försvåras. I många fall hafva värdepapper och handlingar måst inrymmas i skåp, ställda invid väggarne å murad botten och utan att vara omslutna af betryggande hvalf. Sådant är förhållandet med öppna deposita, hvilka uppgå till närmare 18 millioner kronor, med samtliga de under kommissariernas vård ställda lånehandlingarna, med utrikes vaxelportföljen samt med riksbankens hela obligationsförråd, hvilka alla värdepapper och handlingar förvaras två trappor upp i jernskåp. Fullmäktige hafva låtit sig angeläget vara att vidtaga åtgärder för skydd mot eldfara och åverkan, men dessa åtgärder hafva, såsom revisorerne riktigt anmärkt, icke *kunnat* blifva tillfyllestgörande.

De viktigaste expeditionslokalerna äro belägna två trappor upp, hvilket i och för sig är särdeles obehämligt. De äro visserligen någor-

lunda rymliga, om endast golfytan afses, men deremot så belägna, att en tillfredsställande anordning af göromålen med afseende å så väl allmänhetens snabba betjenande som öfversigten af de samma och sambandet mellan tjänstemännen samt dessas placering och fördelning för det närvarande icke låter sig genomföras. Äfven dessa lokaler äro ur helsosynpunkt otjenliga, och en ändring till det bättre härutinnan skulle, om den kan vidtagas, blifva mycket kostsam och ändock otillfredsställande.

Byggnadernas läge är i afseende å eldfara synnerligen otryggt. Å så godt som tre sidor äro de skilda från delvis rätt höga privathus, i hvilka mer eller mindre eldfarliga inrättningar kunna förläggas, af smala gator, å hvilka det måste blifva ytterst svårt, att icke säga omöjligt, för brandservisen att verka med tillräcklig ledighet, kraft och framgång. Faran i annat hänseende af att privathus gränsa så nära till banken behöfver knappast antydas.

Det lär icke undgå utskottets uppmärksamhet, att hvad fullmäktige i den nu åberopade skrifvelsen anfört i hufvudsak fullkomligt öfverensstämmer med motionärens framställning. Och om äfven fullmäktige icke ingått i alla enskildheter angående förvaringsrummen, så lär ett uppmärksamt aktgifvande på hvad fullmäktige om dessa yttrat lätt gifva vid handen, att de äro otillfredsställande och lemna rum för de berättigade anmärkningar, åt hvilka motionären nu gifvit uttryck. Tyvärr kunna de anmärkta bristerna icke afhjelpas. Oaktadt fullmäktige mer än en gång och senast för ett par månader sedan gått i författning om att förbättra de ifrågavarande rummen samt söka minska faran för eldsolycka och andra tillfälligheter, möter nemligen i husens beskaffenhet bestämdt hinder för att

dels göra förvaringsrummen betryggande mot hotande faror,

dels gifva dem ett sådant läge, att de kunna med afseende å expeditionens gång ändamålsenligt användas och med lätthet oafslåtligt öfvervakas,

dels anordna tjänstgöringen på ett för allmänheten beqvämt och för ärendenas vederbörliga handhafvande egnadt sätt,

dels gifva den befintliga byggnadskomplexen, omgifven sådan den nu är af smala gränder och således alltför nära gränsande till kringliggande hus, nödig säkerhet mot eldfara och inbrott.

Af hvad nu blifvit anfördt torde framgå, att med anskaffande af ny lokal för riksbanken icke längre kan anstå, utan att bankens säkerhet i större eller mindre mån äfventyras. Också hafva fullmäktige,

sedan det vid 1887 års senare riksmöte af Kongl. Maj:t framlagda förslaget i ämnet förkastats, sökt för sin del främja lösningen af frågan genom att höra sig om efter en för ändamålet passande tomt, men försöken i den vägen hafva mött så godt som oöfvervinneliga svårigheter dels i bristen på lämpliga tomter, dels i de alltför stora anspråk, som framstälts för försäljning af en passande sådan. Då nu det af Kongl. Maj:t senast framlagda förslaget blifvit af enskild motionär upptaget och således riksbankens behof af ny lokal genom bifall till motionärens förslag redan nu kan blifva tillgodosedt, anse sig fullmäktige af sin pligt såsom närmaste vårdare af riksbankens angelägenheter manade att på det lifligaste understödja detsamma. Belägenheten af det ifrågasatta nya bankhuset är, enligt fullmäktiges åsigt, fullt egnad att tillfredsställa allmänhetens anspråk och på samma gång skydda banken för de faror, som äro oskiljaktiga från ett mindre fritt läge. Mot föreningen af riksdags- och riksbankshus hafva fullmäktige icke någon anmärkning att göra, enär vid byggandet sådana anordningar kunna träffas, som oskadliggöra den eljest betänkliga, men här äfven dem förutan mindre betydande närheten till en annan byggnadskomplex.

Om sjelfva beskaffenheten af bankhuset hafva fullmäktige ej anledning att yttra sig, då detaljeradt förslag härutiinnan ej föreligger, utan tillåta sig endast anmärka att både läge och utrymme möjliggöra en efter nutidens fordringar lämpad anordning af det hela.

I fråga om de för nybyggnaden nödiga medel böra fullmäktige erinra dels att, enligt 4 § af gällande bankoreglemente, af riksbankens kapitalöfverskott utöfver grundfonden och reservfonden ett belopp af intill en million kronor må användas i och för uppförande af nybyggnad för riksbankens hufvudkontor, dels att genom Riksdagens senaste beslut ytterligare 500,000 kronor blifvit för samma ändamål afsatta, dels slutligen att utöfver hvad genom försäljning af de gamla bankhusen med tomt kan inflyta riksbanken, på sätt flere gånger erinrats, eger en beräknelig tillgång i de ännu utelöpande bankosedlarne, som vid nästlidet års utgång motsvarade ett sammanlagdt belopp af 1,514,124 kronor 59 öre, under det att invexlingen af dylika sedlar de sista fem åren ej uppgått till mer än tillsammans 8,858 kronor 44 öre.»

Sedan Kongl. Maj:t nästlidna år till Riksdagen aflät proposition i ämnet, har det af Riksdagen länge erkända behofvet af nya byggnader för Riksdagen och riksbanken blifvit ännu mer trängande,

hvilket jemväl i hvad det afser nytt bankhus bankofullmäktige i sitt afgifna yttrande starkt betonat. Riksdagen har därför så mycket större skäl att vidhålla sin tillförene uttalade åsigt om nödvändigheten af att berörda byggnader med det snaraste komma till stånd. Hade mera enighet kunnat vinnas om den för dessa byggnader lämpligaste platsen, skulle ock, enligt Riksdagens förmenande, dessa byggnadsfrågor redan varit afgjorda. Riksdagen anser emellertid Helgeandsholmen vara den för ett nytt riksdagshus lämpligaste byggnadsplatsen. Ty af de med något större anslutning föreslagna byggnadsplatser för ett nytt riksdagshus ligga särdeles de å Skeppsholmen och äfven den å Artilleriplanen för långt från stadens centrala delar och statens embetslokaler för att med fördel kunna användas; teatertomten bör lämpligast åt teatern bevaras; å Riddarholmen kunna numera, efter de nybyggnadsarbeten, som derå företagits, icke ifrågakomma mer än två platser, dels den tomt, som nu upptages af riksdagens hus, dels holmens vestra del. Emot den förras användande har med rätta anmärkts, att den är för trång och för en monumental byggnad med hänsyn till Riddarholmskyrkans öfverhängande närhet illa belägen, att Riksdagen under byggnadstiden skulle sakna lokaler och icke ens mot höga hyresbelopp kunna erhålla sådana, samt att det nuvarande riksdagshuset väl behöfves till inrymmande af åtskilliga statens embetsverk, åt hvilka nu lokaler måste förhyras. Hvad derefter beträffar Riddarholmens vestra del skulle dess utseende till byggnadsplats nödvändiggöra, att flera bland de största der belägna embetsverken under byggnadstiden måste inrymmas i andra förhyrda lokaler, hvilket skulle medföra oberäkneliga kostnader och svårigheter.

Några så betydliga svårigheter skulle deremot icke uppstå, derest man använde Helgeandsholmen till byggnadsplats. En på samma gång så stor och så centralt belägen byggnadsplats torde näppeligen inom hufvudstaden kunna påfinnas. Oaktadt platsen ligger midt i staden, ligger den ändock afskild från staden, bildande ett helt för sig.

Beträffande åter platsen för ett nytt bankhus hafva bankofullmäktige i sitt afgifna yttrande meddelat, att de, sedan det vid senaste riksdag af Kongl. Maj:t framlagda förslag i ämnet förkastats, sökt för sin del främja lösningen af frågan genom att höra sig om efter en för ändamålet passande tomt, men att försöken i den vägen mött så godt som oöfvervinneliga svårigheter dels i bristen på lämpliga tomter, dels i de allt för stora anspråk, som framstälts för försäljning af en passande sådan, hvarför bankofullmäktige på det lifligaste tillstyrkt motionärens förslag att lösa frågan.

Lika med fullmäktige och motionären anser Riksdagen belägenheten af det ifrågasatta nya bankhuset vara fullt egnad att tillfredsställa allmänhetens anspråk och på samma gång skydda banken för de faror, som äro oskiljaktiga från ett mindre fritt läge.

Att, såsom tilläfventyrs kunde påtänkas, på de tomter, de nuvarande bankhusen upptaga, uppföra en ny byggnad för banken hafva bankofullmäktige icke ifrågasatt. Icke heller anser Riksdagen sådant lämpligt. Ty utom den säkerligen öfvervinneliga svårighet, som derigenom skulle uppstå att under ombyggnadstiden anskaffa lokaler och i synnerhet förvaringsrum för riksbankens säkerheter, skulle riksbanken derigenom fortfarande vara förlagd å en plats, som genom hufvudstadens utvidgning åt norr blir allt mer aflägsen från dess centrum och dessutom, belägen som den är i stadens tätast bebyggda del och omgifven af privata hus, medför den största fara för ellsolycka.

Riksdagen delar således motionärens mening deruti, att Helgeandsholmen är den för så väl Riksdagens som riksbankens byggnad ändamålsenligaste byggnadsplatsen. Af öfverintendenten H. Zettervalls vid 1883 års byggnadskomité's betänkande fogade reservation framgår ock att hvarken med hänsyn till utrymme eller ur skönhets synpunkt hinder möta att, på sätt Kongl. Maj:t sistlidna år och motionären nu föreslagit, å Helgeandsholms vestra del uppföra en för Riksdagen, riksbanken, riksgäldskontoret och justitieombudsmans expeditionen gemensam byggnad.

Riksdagen anser emellertid lämpligare, att den föreslagna byggnaden delas af en i Drottninggatans förlängning gående gata i två byggnader, den vestra afsedd för riksbanken och den östra för Riksdagen och dess öfriga institutioner. Ty derigenom skulle, sedan en bro blifvit slagen emellan Drottninggatan och Helgeandsholmen, öppnas en ny betydligt genande kommunikationsled från norr till staden och riksbanken till följd deraf blifva för allmänheten mer tillgänglig. Genom en sådan anordning blefve riksbankshuset också mer isolerad och således för möjlig eldfara från riksdagshuset mer skyddadt. Enligt hvad af öfverintendenten Zettervall inhemtats, låter sig ock utan svårighet göra att å den del af Helgeandsholmen, som faller vester om förlängningen af Drottninggatans vestra gatulinie, uppföra en för riksbankens behof tillräcklig byggnad, utan att större utfyllning därför behöfver företagas än den, som enligt förslaget till en för Riksdagen och riksbanken gemensam byggnad å Helgeandsholmen ansetts nödvändig. Möjligen uppstående farhåga att till följd af berörda förändring i förslaget större svårighet tilläfventyrs skulle uppkomma att

erhålla säker grund för det nya bankhuset bör, enligt Riksdagens mening, helt och hållet skingras dels genom nämnda uttalande, dels ock genom ett af Stockholms stads byggnadschef majoren C. J. Knös afgifvet yttrande, att han, som låtit undersöka grunden i närheten af platsen för det ifrågasatta bankhuset, ansåge större svårigheter för erhållande derstädes af byggnadsgrund icke böra förefinnas, än dem man mångenstädes inom hufvudstaden för erhållande af sådan redan öfvervunnit.

En blick på den vid 1883 års byggnadskomité's betänkande fogade plankarta öfver Helgeandsholmen med derå lagd gemensam byggnad för Riksdagen och riksbanken visar, att berörda anordning att medelst en gata dela byggnaden i två icke behöfver medföra kongl. slottets skymmande af det ifrågasatta riksdagshuset från någon punkt af Gustaf Adolfs torg.

Genom delningen af byggnaden möjligen uppkommande större kostnader anser Riksdagen fullt uppvägas af de fördelar, som genom densamma komme att vinnas. Att kostnaderna emellertid äfven med nämnda anordning icke komma att öfverskrida uppgjorda, af motionären framlagda kostnadsberäkningar för uppförande af en för Riksdagen och riksbanken gemensam byggnad å Helgeandsholmen vågar Riksdagen tro, enär berörda beräkningar äro uppgjorda år 1883 och således grundade på högre pris på materialier och arbete än nu gällande.

För beredande af byggnadsplats å Helgeandsholmen äro emellertid ej mindre Hans Maj:t Konungens derå belägna tomter än äfven den tomt, som nu upptages af hofstallet, nödvändiga. Till sistlidna års den 2 maj började riksdag behagade Hans Maj:t Konungen, som bekant, göra det erbjudande att, derest Riksdagen då antog Kongl. Maj:ts framställda förslag om uppförande af nytt hofstall å Artilleriplanen, till staten utan ersättning öfverlåta tomterna n:ris 3, 4, 5 och 6 kvarteret Norrbro för att användas till uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdags- och riksbankshus.

Att Hans Maj:t Konungen äfven i år är villig till samma erbjudande, derom har Riksdagen öfvertygats af följande promemoria:

»P. M.

I anledning af närlagda motion n:o 6 i Första Kammaren vid 1888 års riksdag anmärkes följande:

Hans Maj:t Konungen har ansett och anser allt fortfarande denna

frågas ordnande önskvärd och har för sin del länge sökt bidra till, ehuru hittills ty värr utan framgång.

Då nu frågan genom enskild motion ånyo är väckt, vill Konungen förklara, att ett under innevarande riksdag fattadt beslut, fullt öfverensstämmande med kongl. propositionen till senaste Riksdag, skall af Honom mötas med samma beredvillighet som hittills och att Konungen således, ännu denna gång, står fast vid de åtaganden, hvartill Han sistförlidet är utfäst Sig, särskildt att kostnadsfritt öfverlåta de Honom enskildt tillhöriga hus å Helgeandsholmen.

Kostnaden för ett nytt hofstall å Artilleriplanen

har beräknats till	kronor	990,000: —
och för ett vaktstall i slottets närhet till	»	80,000: —

Det synes lämpligare att vid ett blifvande riksdagsbeslut, och om motionen dervid bifalles, omförmälda två kostnadsbelopp sammanslås och utföras med ett enda anslag af ..... kronor 1,070,000: —

På så sätt skulle nemligen undanrödjas olägenheten af att, i fall ettdera af de nu särskilda anslagen blefve för afsedda ändamålet otillräckligt, men det andra deremot lemnade öfverskott, en utjemning må hända ej finge ega rum.

Ifrågavarande anbud kan dock allraminst vidare qvarstå under förutsättningar, hvilka alldeles icke öfverensstämma med den afsigt och det vilkor, på grund hvaraf Hans Maj:ts framlidne faders i lifstiden gjorda erbjudande skedde.

Om, i stället för den fullständiga afröjning af Helgeandsholmen, som i Konung Oscar I:s gåfvobref tydligen afsågs, man önskar derstädes uppföra nya byggnader till godo för statsändamål, då anser Hans Maj:t Sig *icke*, efter nuvarande Riksdags slut, *vidare* bunden vid Sitt nu åter gjorda anbud, hvarvid Konungen i alla fall redan länge nog fasthållit, och anser Sig sedan berättigad uppställa de förändrade vilkor, hvartill omständigheterna må föranleda.

Derjemte måste ånyo erinras att Konungens hittills icke antagna gåfva är förenad med flerfaldt större uppoffring från Hans sida, än den var från Konung Oscar I:s, alldenstund nuvarande Konungen med egna medel och till belopp af 142,000 kronor inlöst de andelar, som efter Konungens framlidna moder tillfallit hans två medarvingar.

För öfrigt bör man förstå, att Konungen icke till en obestämd framtid kan uppskjuta verkställandet af vissa mera omfattande repara-

tions- och ombyggnadsarbeten å egendomarne. Helgeandsholmen i sin helhet lär ej heller i längden kunna lemnas i det skick, hvori densamma för närvarande befinner sig. Efter en gång nedlagda ytterligare kostnader blir naturligtvis lösningen af frågan om holmens slutliga reglering förenad med än större svårigheter, hvem helst som sig densamma åtager.

Många skäl förena sig alltså att göra frågans snara afgörande högst önskvärdt.»

Då det för det nya hofstallets och vaktstallets uppförande föreslagna kostnadsbeloppet, 1,070,000 kronor, beräknats med hänsyn till 1883 års pris å materialier och arbete, anser Riksdagen, att icke obetydliga besparingar å denna kostnad under nuvarande gynsamma byggnadskonjunkturer kunna göras. Så snart den nya hofstallsbyggnaden blifvit uppförd, bör den tomt i kvarteret Beridarebanan, värderad till 25,000 kronor, som för närvarande användes för hofstallets räkning, men då blifver öfverflödig, försäljas och dervid inflytande medel ingå till statsverket.

Kostnaden för det nya hofstallet kan, äfven med de besparingar deri utskottet ansett sannolika, synas betydlig. Men om man besinnar, att beloppet är det, hvarmed Riksdagen och riksbanken bereda sig byggnadsplats på Helgeandsholmen, skall man finna detsamma vida understiga hvad som skulle erfordras för att på annat håll anskaffa en lika stor, fri och centralt belägen tomtplats, derest sådant ens vore möjligt. Hufvudsaken härvid är icke att bygga nytt hofstall, utan att bereda byggnadsplats på Helgeandsholmen.

Oaktadt behovet af nya byggnader för Riksdagen och riksbanken är oafvisligt, och ehuru den, enligt Riksdagens mening, för dessa byggnader lämpligaste tomten nu står Riksdagen till buds, skulle Riksdagen dock icke nu velat besluta uppförandet af dessa byggnader, derest icke så betydliga fonder redan blifvit för ändamålet afsatta, att äfven ur ekonomisk synpunkt några svårigheter för frågans lösning icke torde förekomma. Nu har nemligen fonden för nytt riksdagshus, enligt från riksgäldskontoret lemnad uppgift, med till den 25 april innevarande år upplupna räntor stigit till det betydliga beloppet af 2,822,419 kronor 91 öre; och innan ritningarna till de blifvande byggnaderna blifvit uppgjorda och gillade samt byggandet kan taga sin början, är att antaga, att fonden vuxit till 2,900,000 kronor. För uppförande af nybyggnad för riksbanken hafva vidare blifvit afsatta 1,500,000 kronor. I sitt afgifna yttrande hafva bankofullmäktige meddelat, att riksbanken egde en beräknelig tillgång i de ännu utelöpande bankosedlarne, som

vid nästlidna års utgång motsvarade ett sammanlagdt belopp af 1,514,124 kronor 59 öre, under det att invexlingen af dylika sedlar de sista fem åren ej uppgått till mer än tillsammans 8,858 kronor 44 öre. På grund af detta förhållande anser Riksdagen, att af de för inlösen af dessa sedlar afsatta medel 255,000 kronor utan olägenhet kunna användas för ifrågavarande byggnaders uppförande.

Då således nu sammanlagdt 4,655,000 kronor finnas för ändamålet tillgängliga, erfordras endast, att Riksdagen beviljar 1,750,000 kronor att utgå med 250,000 kronor under de 7 nästföljande åren för att den summa skall vara sammanbragt, till hvilken de sammanlagda kostnaderna för de ifrågavarande byggnaderna å Helgeandsholmen af 1883 års byggnadskomité beräknats uppgå.

Derigenom att byggandet företages under nuvarande synnerligen fördelaktiga byggnadskonjunkturer torde emellertid, såsom jemväl här ofvan framhållits, byggnadskostnaderna med all sannolikhet kunna nedbringas under de beräknade, hvarom Riksdagen är desto mer förvissad, som Riksdagen af det vid Kongl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna proposition angående fortsättande af arbetena på de nya gardeskasernerna fogade statsrådsprotokoll inhemtat, att till följd af de senare årens gynsamma byggnadskonjunkturer icke mindre än 200,000 kronor kunnat besparas å den för 1886 och 1887 årens arbeten å nämnda kaserner beräknade kostnad.

Genom anvisande under hvarterdera af de sju nästföljande åren af 250,000 kronor vinner Riksdagen emellertid icke endast det länge eftersträfvade målet att erhålla nya, välbelägna, ändamålsenliga byggnader för sig och sina institutioner, — behofvet af egna lokaler åt de statens embetsverk, som nu sakna sådana, blifver ock derigenom fylldt, i det att det nuvarande riksdagshuset och riksgäldskontorets hus, hvilka värderats till sammanlagdt 1,045,000 kronor, blifva för dessa embetsverk tillgängliga, hvarjemte de begge bankhusen, skattade till 500,000 kronor, kunna försäljas eller till andra ändamål användas.

Länge nog hafva dessa stora byggnadsfrågor varit sväfvande. Skulle man vänta att afgöra dem, till dess någon byggnadsplats erbjödes, som för sig kunde förena allas röster, då skulle ock dessa frågor aldrig blifva afgjorda. Riksdagen är emellertid öfvertygad, att af alla de platser för det nya riksdags- och riksbankshuset, som varit föreslagna eller kunna föreslås, ingen kan för sig samla så många röster som Helgeandsholmen, och att således byggnadsfrågorna icke kunna vinna sin lösning annorledes än genom användande af Helgeandsholmen till byggnadsplats. Att emellertid icke längre uppskjuta deras

afgörande, utan nu ändtligen bringa dem till slut, därför föreligga, såsom här ofvan visats, talande skäl: det allt mer påträngande behovet af nya byggnader för Riksdagen och riksbanken samt egna lokaler åt flera statens embetsverk; storleken af de för nybyggnaderna afsatta fonderna; samt nuvarande synnerligen gynsamma byggnadskonjunkturer. Säkerligen skulle ock Riksdagen genom beslutande af det föreslagna byggnadsföretaget åt hemlandet bevara några af de skaror, som nu söka arbete i främmande land.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har Riksdagen, med anledning af förevarande motion, beslutit:

1:o) att för inrymmande af Riksdagen, riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen samt af riksbanken må uppföras tvenne skilda byggnader å vestra delen af Helgeandsholmen;

2:o) a) att för detta ändamål bildas en byggnadsfond för riksdags- och riksbankshus, hvaruti ingå dels den för uppförande af nytt riksdagshus bildade fonden, uppgående med räntor till 2,900,000 kronor, dels de till nytt hus för riksbanken afsatta 1,500,000 kronor, dels af sådana medel i riksbanken, som blifvit afsatta för inlösen af gamla sedlar, en summa af 255,000 kronor, dels ock under 7 års tid årligen ett anslag af 250,000 kronor, eller tillsammans 1,750,000 kronor, hvar igenom denna byggnadsfond uppbbringas till en totalsumma af 6,405,000 kronor; samt

b) att af nyssnämnda 1,750,000 kronor på extra stat för år 1889 anvisa 250,000 kronor;

3:o) att af denna byggnadsfond må utgå:

a) till uppförande af nytt hofstall å artilleriplanen och anordnande eller uppförande af ett vaktstall i kongl. slottets närhet en summa af högst 1,070,000 kronor;

b) till ersättande af det för landtförsvarets behof disponerade förra artilleristallet vid artilleriplanen och för inlösen af byggnaderna å egendomen n:o 6 i kvarteret Bodarne 55,000 kronor; samt

c) till inlösen af bazarbyggnaden å Norrbro och tvättinrättningen i Norrström högst 280,000 kronor;

4:o) att totalbeloppet af kostnaden för båda byggnaderna å Helgeandsholmen jemte dervid nödvändig byggnad af kajer och broar samt platsens ordnande i öfrigt ej må öfverstiga hvad af fonden återstår, sedan de under punkt 3:o upptagna kostnader derifrån afdragits, eller i rund summa 5,000,000 kronor;

5:o) att de besparingar i åtskilliga af de beräknade utgiftsbeloppen, hvilka otvifvelaktigt kunna åstadkommas genom goda anordningar

och ett sorgfälligt utförande af byggnadsföretaget, må till statskassan återföras;

6:o) att byggnaderna skola uppföras i enlighet med genom bankofullmäktiges och fullmäktiges i riksgäldskontoret försorg upprättade och af dem gillade ritningar;

7:o) att artilleriplanen eller den del af artillerigården, som är belägen emellan Riddare-, Artilleri-, Kaptens- och Sibyllegatorna, äfvensom erforderlig del af tomten n:o 6 i kvarteret Bodarne må, efter afrödjande af det å Artilleriplanen befintliga förra artilleristallet, disponeras för uppförande af nytt hofstall, med rätt för Kongl. Maj:t att, för beredande af tjenligare byggnadsplats för hofstallanläggningen, med Stockholms stad träffa uppgörelse om utbyte af det för ändamålet erforderliga jordområde mot vederlag antingen af annan mark vid Artilleriplanen eller ock, efter skeende uppskattning, af motsvarande del af myntverkets till gata afsedda tomt;

8:o) att Riksdagens och riksgäldskontorets nuvarande hus må efter Riksdagens och riksgäldskontorets afflyttning från desamma disponeras för inrymmande deri af sådana statens embetsverk, hvilka sakna egen lokal; samt

9:o) att nuvarande vagnsskjulet i kvarteret Beridarebanan må försäljas och de inflytande medlen ingå till statsverket.

Detta sitt beslut får Riksdagen härmed fullmäktige i riksbanken meddela.

Stockholm den 11 maj 1888.